

РЕЦЕНЗИЯ

От: доц. д-р Александър Стоянов Стоянов;
катедра „Икономическа социология“, УНСС;

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 2701/01.10.2024 г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: Росен Ненчев Кутелов

Тема на дисертационния труд: **Психологически профили и потребителско поведение**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра Икономическа социология, Общикономически факултет на УНСС по научна специалност съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 643 / 11.03.2024 г. Обучението е осъществено в свободна форма през периода от 20.02.2024 до 08.04.2025 г.

Росен Кутелов е завършил средно образование през 1979 г. в гимназия „Анастасия Димитрова“ – Плевен. Висше образование - Магистратура по журналистика и масова комуникация – Факултет по журналистика и масова комуникация, Софийски университет „Св.Климент Охридски“ през 1986 г. През 1996 г. основава маркетинговата агенция „Прогрес консулт“ – 1996 г. и в продължение на 28 години е ръководител на маркетинговите и социологическите проекти на Прогрес консулт.

Дисертантът е взел всички изпити, включени в индивидуалния план: Методология на научните изследвания, Социология на обществената трансформация, Социални и икономически неравенства.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е с обем от 168 страници: 162 стр. основен текст и 6 стр. използвана литература. Включва увод, три глави, заключение и списък на

използваните източници. В основната част от работата са представени 2 таблици и 43 фигури. Библиографията е съставена от 22 източника на кирилица и 79 на латиница, включващ, монографии, статии, доклади и др., както и статистическа информация.

Актуалност: Темата на дисертационния труд е актуална и социално значима. В епохата на дигитална трансформация, проблемът за информационното претоварване е централен за разбирането на съвременното общество и индивидуалното поведение. Коректно е идентифициран прехода от класически към нови форми на комуникация като фактор, който поставя сериозни предизвикателства пред когнитивните способности на хората. Изследването въвежда социологическия подход за разбиране и управление на комуникацията в усложняващата се и пренаситена информационна среда.

Целта на работата е формулирана ясно, прецизно и амбициозно: да се установи въздействието на информационното общество върху потребителите и да се идентифицират механизмите, чрез които те се справят с информационното претоварване. Целта има два аспекта - диагностичен (установяване на въздействие) и евристичен (идентифициране на механизми).

Задачите са логично формулирани и съответстват на поставената цел. Те следват класическа изследователска структура: теоретичен обзор на проблема (задача 1, 2, 3), представяне на емпирични доказателства и разработване на методология (задача 4, 5) и анализ на практическото приложение на резултатите (задача 6). Тази структура осигурява логическа последователност и пълнота на изследването.

Обект и предмет: Обектът и предметът на изследване са правилно дефинирани и разграничени. Обектът – информационното общество и породеното от него информационно претоварване – е широкият социален контекст, в който се разгръща изследването. Предметът – механизмите, чрез които индивидите се справят с информационното претоварване – е конкретният фокус на изследователския анализ.

Основна теза: Основната изследователска теза е оригинална и с висок научен потенциал: индивидите се справят с информационното претоварване не хаотично или само на базата на демографски признаци, а чрез структурирани филтри, базирани на техните психографски профили. Тезата съдържа няколко ключови и положения:

1. Възможно е да се изведе ясна структура на потребителите според психографските им профили.
2. Принадлежността към даден профил определя кои комуникационни канали и съобщения индивидът ще „допусне“ до съзнанието си.
3. Този механизъм е универсален и не зависи от конкретната сфера на информацията (икономическа, политическа и др.).

Оценка на използваната научна литература: Дисертантът демонстрира отлична осведоменост по проблематиката, видно от богатата библиография, включваща 101 източника (22 на кирилица и 79 на латиница). Литературният обзор показва задълбочено познаване както на класически, така и на най-съвременни изследвания.

Авторът стъпва на фундаментални трудове, които анализират теоретичните измерения на информационното общество. Цитирани са ключови автори като Мануел Кастелс (мрежово общество), Зигмунт Бауман (глобализация и последиците ѝ), Улрих Бек (рисково общество) и Алвин Тофлър (шок от бъдещето). Също се използва и силно специализирана литература, пряко свързана с предмета на изследването. Включени са работи по теми като: психология на вниманието и "потока" (Csikszentmihalyi), което е в основата на разработената методология; "дигитален минимализъм" (Newport) като съвременен отговор на претоварването; конкретни проявления на проблема като "банерна слепота" (Benway & Lane) и пристрастяване към социални мрежи (Pallesen, Andreassen).

Актуалност на източниците: Използваните източници са актуални. Включени са множество публикации от последните години (2020-2024). Авторът е в течение на актуалните дискусии и изследвания в областта. Налице е добър баланс между теоретични монографии, научни статии и практически ориентирани изследвания.

Литературният обзор е изчерпателен, критичен и целенасочен. Той служи като солидна основа за изграждането на изследователската теза и за интерпретацията на емпиричните резултати. Дисертантът умело борави с понятия и концепции от различни научни полета, което доказва неговата солидна теоретична подготовка.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Глава I (Информационното общество) на дисертацията изследва основните концепции на информационното общество и информационното претоварване, като предоставя изчерпателен анализ на това как моделите на комуникация са еволюирали исторически, достигайки до съвременната ера на дигитално насищане. Започва се с разглеждане на петте отделни ери на комуникация, разработени от Робърт Логан: невербална, вербална, писмена, електрическа и електронна. Специално внимание се отделя на революционната промяна, представена от петата ера (електронна комуникация), която фундаментално трансформира начина, по който информацията се разпространява в обществото.

Главата проследява произхода на термина "информационно общество", като специално анализира работата на Йонеджи Масуда, който сравнява въздействието на информационните технологии върху съвременната икономика с ролята на парната машина в индустриалната революция. Развитието на ARPANET и впоследствие на

интернет радикално трансформира достъпността на информацията - към 2002 г. повече информация се съхранява дигитално, отколкото на аналогови носители.

Централна теза на главата е, че информационното претоварване представлява безпрецедентно предизвикателство за индивидите. Човешката нервна система е еволюирала с ограничен капацитет за обработка, който сега е непрекъснато претоварен от експоненциалния ръст на производството на информация. Това има сериозни последици за когнитивното функциониране, качеството на вземане на решения и психологическото благосъстояние. Авторът подчертава, че информационното претоварване не е просто резултат от количеството информация, но също така произтича от ерозията на традиционните информационни филтри. В предишни епохи индивидите са могли по-лесно да контролират своята информационна среда, докато съвременната дигитална свързаност е създала това, което Маршал Маклуън нарича "глобалното село" - състояние, при което информацията постоянно прониква в индивидуалното съзнание.

Главата завършва с хипотезата, че новата комуникационна среда е наложила развитието на психологически механизми за справяне, водещи до това, което авторът нарича "Психографски човек" - индивиди, които трябва да развият специфични когнитивни стратегии за управление на огромния информационен поток.

Глава II (Механизми за справяне с информационното претоварване) разглежда различните стратегии и механизми, които индивидите използват за управление на информационното претоварване. Авторът изследва както технологични решения, така и психологически адаптации, които помагат на индивидите да се ориентират в пренаситената информационна среда. Главата започва с обсъждане на технологичните подходи към филтрирането на информация. Те включват софтуер за блокиране на реклами (като първият блокер на реклами се появява още през 1996 г. за Netscape Navigator), модели, базирани на абонамент, които позволяват на потребителите да не получават реклами, и различни инструменти за филтриране, предназначени да контролират информационния поток.

Отвъд технологиите, главата анализира индивидуални поведенчески стратегии за управление на информацията, позовавайки се на трудове като тези на Нюпорт (2019), който въвежда концепцията "дигитален минимализъм" като философски подход, който фокусира онлайн времето върху подбрани дейности, съобразени с личните ценности. Еплер и Менгис (2004) са цитирани за техния систематичен преглед на стратегиите за справяне с информационното претоварване.

Авторът разкрива, че индивидите развиват несъзнателни филтриращи механизми, които автоматично регулират приема на информация. Линдстрьом (2011) е цитиран за наблюденията си за това как "филтърните системи на мозъка са се съгостили и работят в режим на самоотбрана" в отговор на медийното насищане. Главата се основава на

работата на Чиксентмихай (2014) върху теорията на потока, за да обясни как вниманието служи като критичен механизъм, регулиращ съзнанието чрез разрешаване или предотвратяване на навлизането на различно съдържание. Важна теза, представена в главата е, че филтрирането на информацията изглежда следва модели, базирани на психографски профили, а не на демографски характеристики. Авторът оспорва традиционното таргетиране на информацията, основано на демографски данни.

Главата изследва определението на У. Томас Андерсън и Голдън (1984) за психографията като изследване, което поставя "сравнително силен акцент върху обобщените черти на личността", предоставяйки теоретична основа за психографския подход към разбирането на моделите на обработка на информация.

Заклучителните раздели подчертават, че с нарастването на обема на информацията индивидите все повече ще разчитат на психологически филтриращи механизми, съобразени с техни основни личностни черти. Авторът предполага, че ефективната комуникация сега трябва да бъде проектирана с оглед на тези психографски филтри, тъй като традиционните подходи са станали по-малко ефективни в ерата на информационното претоварване.

Глава III (Психографски профили: емпирични социологически проучвания) представя емпиричната основа на централната теза на дисертацията, очертавайки методологията за идентифициране и анализиране на психографските профили като механизми за справяне с информационното претоварване. Работата се основава на серия от 13 национални представителни проучвания, проведени между 2013-2023 г., обхващащи 12904 респондента. Методологията на изследванията използва стандартизирани персонални интервюта. Извадката следва метода на типологичната квота, базирана на демографските разпределения на данните от Преброяването на населението, с особено внимание към осигуряването на пропорционално представителство по пол, възраст, тип населено място и административен район.

Основната методологическа иновация, описана в главата, е набор от индикатори за идентифициране на психографски профили, разработени в продължение на 14 години (2001-2015) чрез десетки национални представителни проучвания, проведени от Прогрес Консулт. Тази методология е приложена в множество практически проекти след 2015 г., демонстрирайки нейната приложимост в практиката. В заключението си докторантът синтезира и обобщава постигнатите резултати, като аргументира твърдението, че основната цел на изследването е изпълнена. Той категорично потвърждава ключовата си теза, че в условията на информационно претоварване индивидите не прилагат хаотични или чисто индивидуални стратегии за справяне, а използват отчетливо формирани групови модели на реакция. Тези модели са базирани

на специфични психографски характеристики, които определят как и каква информация се филтрира и допуска до съзнанието.

Акцентираща се върху извода, че този филтриращ механизъм е безотносителен към сферата на информацията (икономика, политика, медии и др.), което го прави универсален инструмент за разбиране на потребителското поведение. Подчертава се, че разбирането на тези психографски профили има съществени практически последици – както за комуникаторите (по-ефективно достигане до целеви групи), така и за самите потребители. В края се очертават и перспективите за бъдещи изследвания, които могат да задълбочат познанията за въздействието на информационната среда върху когнитивните и поведенческите механизми на човека.

Частта Заключение на дисертационния труд е структурирана много добре. Успешно се обобщава сложната теоретична рамка и обширния емпиричен материал, представени в дисертацията. Направен е синтез, който директно отговаря на поставените в увода изследователски въпроси. Изяснява се, че основната хипотеза е проверена и потвърдена. Акцентираща се върху основният принос за това, че са налице стабилни психографски модели, които действат като филтри. По този начин се показва, че разработеният модел не е само теоретична конструкция, а има и висока приложна стойност за оптимизиране на комуникационните стратегии в различни обществени сфери.

Поставената цел – да се идентифицират механизмите, чрез които потребителите функционират в условия на информационно претоварване – е постигната напълно. Чрез последователното изпълнение на всички задачи, дисертантът не само отговаря на изследователския въпрос, но и предлага оригинален и емпирично защитен модел на психографските профили като основен механизъм за филтриране на информация. Авторът е изпълнил систематично и последователно всяка от **поставените шест задачи**, като изпълнението на всяка задача надгражда предходната и допринася за крайния резултат.

Задача 1: Да се осветли промяната в начина на комуникация е изпълнена в Първа глава на работата. Авторът предоставя задълбочен теоретичен и историографски преглед, като успешно концептуализира прехода към "петата ера на комуникацията" и дефинира основните параметри на информационното общество (обем, скорост, всеобхватност).

Задача 2: Да се очертаят механизмите, чрез които индивидът борави с информацията е изпълнена във Втора глава. Дисертантът анализира както техногенните (ad-blockers), така и индивидуалните (дигитален минимализъм) подходи. По този начин се подготвя и обосновава необходимостта от предлагания от автора психографски подход.

Задача 3: Да се разкрие значението на преминаването от „демографски“ към „психографски“ подход е централна за теоретичната постановка на дисертацията. Доказва се защо демографските променливи губят своята прогнозна сила в условия на информационно пресищане и защо психологическите характеристики се превръщат във водещ филтър, насочващ поведението.

Задача 4: Да бъдат приведени емпирични доказателства за наличието на характерни особености у групи от населението е ядрото на дисертацията. В Трета глава, на базата на значителен по обем и обхват емпиричен материал (13 национални проучвания, над 12 900 респонденти), авторът успешно доказва, че населението се групира в отчетливи клъстери със специфични нагласи и поведенчески модели.

Задача 5: Да бъдат очертани специфичните характеристики на групите по психографски профили е изпълнена като пряко следствие от предходната задача. Авторът доказва съществуването на групи и ги дефинира като: Търсачи, Членове, Единаци и Лагери. Описанието на всеки профил е подробно и позволява тяхното ясно разграничаване.

Задача 6: Да бъдат представени конкретни механизми за практическо приложение на методологията. Дисертантът демонстрира как разработеният модел работи на практика чрез множество примери (case studies) от различни сфери: предпочитания към търговски вериги (Lidl, Billa), банки, марки цигари, медийна консумация и дори електорални нагласи.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертантът е представил в своя автореферат (стр. 47) справка с пет основни приноса на труда. Тази самооценка е коректна, точна и защитена в съдържанието на дисертацията:

- Концептуализация и моделиране (Приноси 1 и 2): Авторът очертава концепция за психографските профили като емоционални и поведенчески реакции на информационната среда и на тази база създава оригинален сегментационен модел, който предвижда реакциите на индивидите. Тези приноси са ясно видими в теоретичната и методологичната част на труда.
- Изграждане на инструмент и стратегии (Приноси 3 и 4): Дисертацията изгражда практически инструмент за таргетиране и на негова основа предлага рамка за разработване на по-ефективни маркетингови и комуникационни стратегии. Това е демонстрирано чрез множеството изследвания на случаи.
- Подобряване на продукти и услуги (Принос 5): Посоченият принос за подобряване на потребителското обслужване и разработването на нови продукти е логично и пряко следствие от прилагането на модела.

Основните приноси на дисертационния труд могат да бъдат систематизирани в две основни направления:

А. Научни / Теоретични приноси

1. Концептуализиране на психографските профили като динамичен механизъм за справяне с информационното претоварване. Дисертацията извежда психографията от традиционната ѝ роля на статичен описателен инструмент в маркетинга и я превръща в ключов обяснителен фактор.
2. Създаване и емпиричното валидиране на оригинален четирикомпонентен модел на психографските профили (Търсачи, Членове, Единаци, Лагери) за българското общество. Това не е просто адаптиране на съществуващи модели, а е резултат от задълбочен емпиричен анализ на специфични за българския контекст данни.
3. Доказване, че психографската сегментация има по-висока обяснителна и прогнозна стойност от класическата демографска сегментация в условията на съвременната комуникационна среда. Това е извод с голямо значение за социологията на комуникациите и потребителското поведение, който поставя под въпрос универсалната валидност на традиционните стратификационни модели.

Б. Научно-приложни приноси

1. Разработване на завършен и валидиран инструментариум (методология и въпросник) за измерване и дефиниране на психографските профили. Работата предлага теория и работещ инструмент, който може да бъде директно приложен от академични изследвания, от маркетингови агенции, медии и в политически анализи.
2. Анализ на динамиката на психографските профили във времето. Използването на лонгитюдни данни позволява да се покаже не само статичната структура на профилите, но и тяхната пластичност под влиянието на мащабни социални събития (като пандемията от COVID-19), което е важен научно-приложен принос за разбирането на обществените нагласи в условия на криза.

Като цяло, дисертационният труд се отличава със силни и ясно изразени приноси, които го позиционират като значимо изследване на пресечната точка на социологията, психологията и комуникациите.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

От докторанта са представени следните пет публикации:

1. Кутелов, Р. 2024 г., „Информационният натиск върху пазарните субекти и психографските профили“, в: Сборник доклади от научна конференция на тема

„Икономика, общество и човешки ресурси в предизвикателство на времето“, издаден от УНСС, ISSN 2815-4851

2. Кутелов, Р. 2024 г., „Реакцията на индивида срещу информационното претоварване и необходимостта от сегментиране чрез психологически профили“, в: Сборник доклади, издаден от Институт за изследване на населението и човека при БАН, ISSN 2683-0868 <https://iphs.eu/wp-content/uploads/2025/01/VOLUME-5-SHKOLA.pdf>

3. Кутелов, Р. 2024 г., „Психологическото сегментиране: прекият път на медиите и рекламата към аудиторията“, в: Медиите на 21 век. Онлайн научно издание за изследвания, анализи, критика, ISSN 1314-3794, https://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/psihografskoto-segmentirane-prekiyat-pat-na-mediite-i-reklamata-kam-auditoriyata/#_edn1

4. Кутелов, Р. 2024 г., „Социумът в новата комуникационна система: информационното общество и информационното претоварване“, в: „Медии и обществени комуникации“ – научно електронно списание за медии, PR, журналистика, бизнес комуникация и реклама. <https://www.media-journal.info/?p=item&aid=475>

5. Кутелов, Р. 2025 г., „Нагласи към риска и влиянието им върху психологическите профили“, сборник с доклади от научна конференция „50 години катедра Икономическа социология“, УНСС, стр.1361-1375, ISBN: 978-619-232-903-7

Представените публикации са пряко свързани с темата и съдържанието на дисертационния труд и отговарят на изискванията за брой публикации.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 48 страници, вкл. публикации по темата. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертационния труд и представя в синтезиран вид изследваните проблеми и постигнатите резултати. Той отразява основните идеи и осъществени анализи и изследвания, като също е отделено внимание на ключовите изводи и практическите препоръки.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Като цяло, дисертационният труд е с високо качество, с ясна логическа структура, солидна емпирична основа и значими приноси. Поради това е трудно да се формулират съществени критични бележки. Представените по-долу бележки и препоръки следва да се разглеждат по-скоро като поле за дискусия и насоки за бъдеща работа, отколкото като слабости на настоящото изследване.

Критични бележки и препоръки

Прозрачност на методологията за изграждане на профилите: В дисертацията и автореферата се посочва, че методологията за дефиниране на четирите психографски профила е разработвана в продължение на 14 години в рамките на маркетингова агенция. Макар резултатите от прилагането ѝ да са убедително демонстрирани, би било от полза за академичната общност, ако в бъдещи публикации се разкрие малко повече за самата "кухня" на модела.

Културна специфика и генерализация: Дисертацията е фокусирана върху българския контекст. Възниква обаче въпросът доколко разработеният четирикомпонентен модел е универсален. Дали тези профили са универсални човешки архетипи, които биха се проявили във всяко общество, или са специфично отражение на българската (посткомунистическата) култура и история?

Въпроси към дисертанта (за публичната защита)

1. Убедително е показана динамиката на профилите по време на кризата с COVID-19. Имате ли хипотеза каква би била структурата на профилите в България в условията на друг тип мащабно събитие – например, при приемането на еврото като национална валута? Коя група би доминирала?
2. В епохата на изкуствен интелект и хипер-персонализация в маркетинга, как виждате бъдещата роля на модели като Вашия? Дали те ще служат като основа за "обучение" на AI алгоритмите за по-добро таргетиране, или има риск да бъдат изместени от подходи, стремящи се към "сегменти от един човек"?

8. Заключение

Цялостната оценка на труда, базирана на изложените по-горе съображения, ми дава основание да приема, че в него се съдържат значими научно-приложни резултати с приносен характер. Докторантът е показал солидна теоретична подготовка и способност да провежда самостоятелно научно изследване.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и Правилника за учебна дейност в УНСС, част 3 „Доктор“. На тази основа изразявам положително становище, като предлагам на уважаемото **научно жури да присъди на Росен Ненчев Кутелов образователната и научна степен „Доктор“** по научна специалност Социология, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата към катедра „Икономическа социология“, УНСС.

16.06.2025

София

доц. д-р Александър Стоянов

REVIEW

From: Assoc. Prof. Alexander Stoyanov Stoyanov, PhD;

Department of Economic Sociology, UNWE;

Concerning: Dissertation for awarding an educational and scientific degree "**Doctor**" in a scientific specialty at the University of National and World Economy.

Reason for submission of the review: participation in scientific jury for the defense of the dissertation according to Order No. 2701/01.10.2024 of the Rector of UNWE.

Author of the dissertation: Rosen Nanchev Kutelov

Topic of the dissertation: **Psychographic profiles and user behavior**

1. Dissertation Information

The author has been trained in a PhD programme at the Department of Economic Sociology, Faculty of General Economics of UNWE in a scientific specialty according to the Order of the Vice-Rector for Research and Development of UNWE No 643 / 11.03.2024.

Rosen Kutelov acquired secondary education in 1979 at the Anastasia Dimitrova High School in Pleven. Higher education - Master's degree in Journalism and Mass Communication - Faculty of Journalism and Mass Communication, Sofia University "St. Kliment Ohridski" in 1986. In 1996 he founded the marketing agency "Progress Consult" and for 28 years he has been the head of the marketing and sociological projects of Progress Consult.

The author has passed all the exams included in the individual plan: Research Methodology, Sociology of Social Transformation, Social and Economic Inequalities.

2. General characteristics of the presented dissertation

The dissertation has a volume of 168 pages: 162 pages the main text and 6 pages of the literature used. It includes an introduction, three chapters, a conclusion and a list of sources used. In the main part of the work, 2 tables and 43 figures are presented. The bibliography consists of 22 sources in Cyrillic and 79 in Latin, including monographs, articles, reports, etc., as well as statistical information.

Relevance: The topic of the dissertation is topical and socially significant. In the era of digital transformation, the problem of information overload is central to the understanding of modern society and individual behavior. The transition from classical to new forms of communication is correctly identified as a factor that poses serious challenges to people's cognitive abilities - communication in an increasingly complicated and oversaturated information environment.

The goal of the work is formulated clearly, precisely and ambitiously: to identify the impact of the information society on consumers and to identify the mechanisms by which they deal with information overload. The goal has two aspects - diagnostic (establishing impact) and heuristic (identifying mechanisms).

The tasks are logically formulated and correspond to the set goal. They follow a classical research structure: a theoretical overview of the problem (task 1, 2, 3), presentation of empirical evidence and development of a methodology (task 4, 5) and analysis of the practical application of the results (task 6).

Object and subject: The object and the subject of research are properly defined and distinguished. The object – the information society and the information overload generated by it – is the broader social context in which the research unfolds. The subject – the mechanisms by which individuals deal with information overload – is the specific focus of research analysis.

Main thesis: The main research thesis is original and has high scientific potential: individuals cope with the information load not chaotically or only on the basis of demographic characteristics, but through structured filters based on their psychographic profiles. The thesis contains several key points:

4. It is possible to derive a clear structure of users according to their psychographic profiles.
5. Belonging to a profile determines which communication channels and messages an individual will "admit" to his consciousness.
6. This mechanism is universal and does not depend on the specific sphere of information (economic, political, etc.).

Evaluation of the scientific literature used: The dissertation demonstrates excellent awareness of the issues, as evidenced by the rich bibliography including 101 sources (22 in Cyrillic and 79 in Latin). The literature review shows in-depth knowledge of both classical and state-of-the-art research.

The author uses fundamental works that analyze the theoretical dimensions of the information society. Key authors such as Manuel Castells (*Network Society*), Zygmunt Bauman (*Globalization and Its Consequences*), Ulrich Beck (*Risk Society*) and Alvin Toffler

(Future Shock) are cited. Highly specialized literature directly related to the subject of the study is also used. Included are works on topics such as: psychology of attention and "flow" (Csikszentmihalyi), which is the basis of the developed methodology; "digital minimalism" (Newport) as a modern response to overload; specific manifestations of the problem such as "banner blindness" (Benway & Lane) and addiction to social networks (Palleesen, Andreassen).

Relevance of sources: The sources used are up-to-date. A number of publications from recent years (2020-2024) are included. The author is familiar with current discussions and research in the field. There is a good balance between theoretical monographs, scientific articles and practice-oriented research.

The literature review is comprehensive, critical and purposeful. It serves as a solid basis for the construction of the research thesis and for the interpretation of empirical results. The dissertation expertly employs concepts from various scientific fields, which proves his solid theoretical training.

3. Evaluation of the obtained scientific and applied results

Chapter I (The Information Society) of the dissertation explores the basic concepts of information society and information overload, providing a comprehensive analysis of how communication patterns have evolved historically, reaching the modern era of digital saturation. It begins with an examination of the five distinct eras of communication developed by Robert Logan: non-verbal, verbal, written, electrical and electronic. The revolutionary change is represented by the fifth era (electronic communication), which fundamentally transformed the way information is disseminated in society.

The chapter traces the origins of the term "information society", specifically analyzing the work of Yoneji Masuda, who compares the impact of information technology on the modern economy with the role of the steam engine in the industrial revolution. The development of the ARPANET and subsequently the Internet radically transformed the accessibility of information - by 2002, more information was stored digitally than on analogue media.

The central thesis of the chapter is that information overload poses an unprecedented challenge for individuals. The human nervous system has evolved with limited processing capacity, which is now constantly overwhelmed by the exponential growth of information production. This has serious consequences for cognitive functioning, the quality of decision-making and psychological well-being. The author emphasizes that information overload is not simply the result of the amount of information, but also stems from the erosion of traditional information filters. In previous eras, individuals were able to more easily control their information environment, while modern digital connectivity has created what Marshall McLuhan calls the "global village" — a state in which information constantly permeates individual consciousness.

The chapter concludes with the hypothesis that the new communication environment has necessitated the development of psychological coping mechanisms, leading to what the author calls the "Psychographic Man" - individuals who need to develop specific cognitive strategies to manage the vast flow of information.

Chapter II (Mechanisms for Dealing with Information Overload) examines the different strategies and mechanisms that individuals use to manage information overload. The author explores both technological solutions and psychological adaptations that help individuals navigate the saturated information environment. The chapter begins with a discussion of technological approaches to information filtering, which include ad-blocking software (such as the first ad blocker appeared as early as 1996 for Netscape Navigator), subscription-based models that allow users not to receive ads, and various filtering tools designed to control the flow of information.

Beyond technology, the chapter analyzes individual behavioral strategies for information management, referring to works such as those of Newport (2019), who introduces the concept of "digital minimalism" as a philosophical approach that focuses online time on selected activities consistent with personal values. Eppler and Mengis (2004) are cited for their systematic review of strategies for dealing with information overload.

The author reveals that individuals develop unconscious filtering mechanisms that automatically regulate the inflow of information. Lindström (2011) is cited for his observations of how "the brain's filter systems have compressed and operate in self-defense mode" in response to media saturation. The chapter builds on the work of Csikszentmihalyi (2014) on flow theory to explain how attention serves as a critical mechanism regulating consciousness by allowing or preventing the entry of different content. An important thesis presented in the chapter is that information filtering seems to follow patterns based on psychographic profiles rather than demographic characteristics. The author challenges the traditional targeting of information based on demographic data.

The chapter explores W. Thomas Anderson and Golden's (1984) definition of psychographics as research that places "a relatively strong emphasis on generalized personality traits," providing a theoretical basis for a psychographic approach to understanding information processing patterns.

The concluding sections emphasize that as the volume of information increases, individuals will increasingly rely on psychological filtering mechanisms tailored to their main personality traits. The author suggests that effective communication must now be designed with these psychographic filters in mind, as traditional approaches have become less effective in the era of information overload.

Chapter III (Psychographic Profiles: Empirical Sociological Surveys) presents the empirical basis of the central thesis of the dissertation, outlining the methodology for identifying and

analyzing psychographic profiles as mechanisms for dealing with information overload. The work is based on a series of 13 national representative surveys conducted between 2013-2023, covering 12904 respondents. The sample follows the method of the typological quota, based on the demographic distributions of the Census data, with particular attention to ensuring proportional representation by gender, age, type of settlement and administrative region.

The main methodological innovation described in the chapter is a set of indicators for identifying psychographic profiles developed over 14 years (2001-2015) through dozens of nationally representative surveys conducted by Progress Consult. This methodology has been applied in numerous practical projects since 2015, demonstrating its practical applicability. In his conclusion, the author synthesizes the results achieved, arguing that the main goal of the study has been fulfilled. He categorically confirms his key thesis that in the conditions of information overload, individuals do not apply chaotic or purely individual coping strategies, but use clearly formed group reaction patterns. These patterns are based on specific psychographic characteristics that determine how and what information is filtered and admitted to consciousness.

Emphasis is placed on the conclusion that this filtering mechanism is irrelevant to the field of information (economics, politics, media, etc.), which makes it a universal tool for understanding consumer behavior. It is emphasized that understanding these psychographic profiles has significant practical consequences – both for communicators (more effective reaching target groups) and for the users themselves. At the end, the prospects for future research are outlined, which can deepen the knowledge of the impact of the information environment on the cognitive and behavioral mechanisms of individuals.

The Conclusion of the dissertation part is structured very well. The complex theoretical framework and the extensive empirical material presented in the dissertation are successfully summarized. A synthesis is made that directly answers the research questions posed in the introduction. It is clarified that the main hypothesis has been tested and confirmed. The main contribution to the existence of stable psychographic models that act as filters is emphasized. In this way, it is shown that the developed model is not only a theoretical construction, but also has a high practical value for optimizing communication strategies in various public spheres.

The goal set – to identify the mechanisms by which users function in conditions of information overload – has been fully achieved. Through the sequential implementation of all tasks, the dissertation not only answers the research question, but also offers an original and empirically verified model of psychographic profiles as the main mechanism for filtering information. The author has systematically and consistently completed each of **the six tasks**, and the implementation of each task builds on the previous one and contributes to the final result.

Task 1: To shed light on the change in the way of communication is carried out in Chapter One of the work. The author provides an in-depth theoretical and historiographical review, successfully conceptualizing the transition to the "fifth era of communication" and defining the main parameters of the information society (volume, speed, comprehensiveness).

Task 2: To outline the mechanisms by which the individual handles the information is fulfilled in Chapter Two. The dissertation analyzes both technogenic (ad-blockers) and individual (digital minimalism) approaches. In this way, the need for the psychographic approach proposed by the author is prepared and justified.

Task 3: To reveal the importance of the transition from a "demographic" to a "psychographic" approach is central to the theoretical formulation of the dissertation. It is proved why demographic variables lose their predictive power in conditions of information saturation and why psychological characteristics become a leading filter directing behavior.

Task 4: To provide empirical evidence for the presence of characteristic features in population groups is the core of the dissertation. In Chapter Three, on the basis of a significant volume and scope of empirical material (13 national surveys, over 12,900 respondents), the author successfully proves that the population is grouped into distinct clusters with specific attitudes and behavioral patterns.

Task 5: To outline the specific characteristics of the groups by psychographic profiles was performed as a direct consequence of the previous task. The author proves the existence of groups and defines them as: Seekers, Members, Loners and Camps. The description of each profile is detailed and allows them to be clearly distinguished.

Task 6: To present specific mechanisms for practical application of the methodology. The dissertation demonstrates how the developed model works in practice through numerous case studies from different fields: preferences for retail chains (Lidl, Billa), banks, cigarette brands, media consumption and even electoral attitudes.

4. Evaluation of scientific and applied scientific contributions

The dissertation has presented in his abstract (p. 47) a reference with five main contributions to the work. This self-assessment is correct, accurate and defended in the content of the dissertation:

- Conceptualization and modeling (Contributions 1 and 2): The author outlines a concept of psychographic profiles as emotional and behavioral reactions to the information environment and on this basis creates an original segmentation model that predicts the reactions of individuals. These contributions are clearly visible in the theoretical and methodological part of the work.

- Building a tool and strategies (Contributions 3 and 4): The dissertation builds a practical targeting tool and on its basis offers a framework for developing more effective marketing and communication strategies. This has been demonstrated through numerous case studies.
- Improvement of products and services (Contribution 5): This contribution to improving customer service and the development of new products is a logical and direct consequence of the implementation of the model.

The main contributions of the dissertation can be systematized in two main directions:

A. Scientific / Theoretical Contributions

4. Conceptualization of psychographic profiles as a dynamic mechanism for dealing with information overload. The dissertation takes psychographics out of its traditional role as a static descriptive tool in marketing and turns it into a key explanatory factor.
5. Creation and empirical validation of an original four-component model of psychographic profiles (Seekers, Members, Loners, Camps) for Bulgarian society. This is not just an adaptation of existing models, but is the result of an in-depth empirical analysis of specific data for the Bulgarian context.
6. Proving that psychographic segmentation has a higher explanatory and predictive value than classical demographic segmentation in the conditions of the modern communication environment. This is a conclusion of great importance for the sociology of communications and consumer behavior, which calls into question the universal validity of traditional stratification models.

B. Applied science contributions

3. Development of a complete and validated toolkit (methodology and questionnaire) for measuring and defining psychographic profiles. The work offers a theory and a working tool that can be directly applied in academic research, by marketing agencies, media and in policy analysis.
4. Analysis of the dynamics of psychographic profiles over time. The use of longitudinal data makes it possible to show not only the static structure of the profiles, but also their plasticity under the influence of large-scale social events (such as the COVID-19 pandemic), which is an important scientific and applied contribution to the understanding of public attitudes in times of crisis.

In general, the dissertation contains strong and notable contributions that position it as a significant study of the intersection of sociology, psychology and communications.

5. Evaluation of dissertation publications

The following five publications were presented by the PhD student:

1. Kutelov, R. 2024, "*The Information Pressure on Market Subjects and Psychographic Profiles*", in: Proceedings of the Scientific Conference on Economics, Society and Human Resources in a Challenging Time, published by the UNWE, ISSN 2815-4851
2. Kutelov, R. 2024, "*The Individual's Response to Information Overload and the Need for Segmentation through Psychographic Profiles*", in: Proceedings published by the Institute for Population and Human Studies at the Bulgarian Academy of Sciences, ISSN 2683-0868
<https://iphs.eu/wp-content/uploads/2025/01/VOLUME-5-SHKOLA.pdf>
3. Kutelov, R. 2024, "*Psychographic Segmentation: The Direct Path of Media and Advertising to the Audience*", in: The Media of the 21st Century. Online Scientific Journal of Research, Analysis, Criticism, ISSN 1314-3794,
https://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/psihografskoto-segmentirane-prekiyat-pat-na-mediite-i-reklamata-kam-auditoriyata/#_edn1
4. Kutelov, R. 2024, "Society in the New Communication System: Information Society and Information Overload", in: "Media and Public Communications" – Scientific Electronic Journal for Media, PR, Journalism, Business Communication and Advertising.
<https://www.media-journal.info/?p=item&aid=475>
5. Kutelov, R. 2025, "Attitudes to Risk and Their Impact on Psychographic Profiles", Proceedings of the Scientific Conference "50 Years of the Department of Economic Sociology", UNWE, pp.1361-1375, ISBN: 978-619-232-903-7

The presented publications are directly related to the topic and content of the dissertation and meet the requirements for the number of publications.

6. Evaluation of the abstract

The abstract contains 48 pages, incl. publications on the topic. The abstract corresponds to the content of the dissertation and presents in a synthesized form the problems studied and the results achieved. It reflects the main ideas and analyzes and research carried out, and attention is also paid to the key conclusions and practical recommendations.

7. Critical remarks, recommendations, and questions

Overall, the dissertation is of high quality, with a clear logical structure, a solid empirical foundation, and significant contributions. It is therefore difficult to formulate substantive critical remarks. The following observations and recommendations should be seen as a field for discussion and guidance for future work rather than weaknesses of this study.

Critical notes and recommendations

Transparency of the methodology for building profiles: The dissertation and abstract indicate that the methodology for defining the four psychographic profiles has been developed for 14 years within a marketing agency. Although the results of its implementation are convincingly demonstrated, it would be beneficial for the academic community if a little more about the "kitchen" of the model were revealed in future publications.

Cultural specificity and generalization: The dissertation is focused on the Bulgarian context, but the question arises to what extent the developed four-component model is universal. Are these profiles universal human archetypes that would manifest themselves in any society, or are they a specific reflection of Bulgarian (post-communist) culture and history?

Questions (for the public defense)

3. The dynamics of profiles during the COVID-19 crisis are convincingly shown. Do you have a hypothesis what the structure of the profiles in Bulgaria would be in the conditions of another type of large-scale event – for example, when the euro is being adopted as a national currency? Which group would dominate?
4. In the age of artificial intelligence and hyper-personalization in marketing, how do you see the future role of models like yours? Will they serve as a basis for "training" AI algorithms for better targeting, or is there a risk of being displaced by approaches that strive for "one-person segments"?

8. Conclusion

The overall evaluation of the work, based on the above considerations, gives me reason to assume that it contains significant scientific and applied results of a contributing nature. The PhD student has shown solid theoretical training and the ability to conduct independent scientific research.

The dissertation meets the requirements of the Law and the Regulations for Educational Activity at the UNWE, Part 3 "Doctor". On this basis, I express a positive opinion and propose to the esteemed **scientific jury to award to Rosen Nenchev Kutelov the educational and scientific degree of "Doctor"** in the scientific specialty of Sociology, professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences at the Department of Economic Sociology, UNWE.

16.06.2025

Sofia

Assoc. Prof. Alexander Stoyanov, PhD